

GÖRSEL DÜNYANIN VE GÖRSEL ALANIN ALGILANMASI: ÜÇ BOYUTLU ALAN VE RESİM ALANI

Devabil KARA

*Dr. Öğr. Üye. , Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü,
devabilkara@gmail.com*

ÖZ

Anahtar kelimeler:
*yüzey, yanılsama,
optik*

İçinde yaşadığımız ve anlamlandırdığımız görsel dünyamız değişik faktörler ile sürekli değişim halindedir. Bu değişimler iki farklı algılama biçimi ile açıklanabilir. Görsel dünya ve görsel alanın algılanması: Görsel alan ve görsel dünya arasında izleyicinin bilgi birikimine, fiziksel pozisyonuna bağlı olduğu kadar derinliğe bağlı farklılıklar da vardır. Bunlar kolaylıkla izlenecek farklılıklar değildir. Görsel alanın resimsel bir değeri vardır. Bu resimsel değer optik kurallar ile açıklanabilir. Bir resim hakkındaki fiziksel esas, üç boyuttaki objelerin iki boyuta yansıtılmış bir karakteri olmasıdır. Bu düşünceyle görsel alan ve görsel dünyayı karşılaştırdığımızda, bir açıdan görsellik nesnelerin büyüklüklerinin mesafe arttıkça küçülmesidir. Diğer açıdan büyüklükleri ne olursa olsun aynı kalmalarıdır. Bu iki durum izleyicinin pozisyonuna bağlı olduğu gibi izleyicinin tavrına da bağlıdır. Gibson'a göre görsel dünya derinlik şekillerini içine alırken görsel alan yansıtılmış şekilleri içine alır. Görsel alan duyumsanırken görsel dünya algılanır. Başka bir deyişle görsel alan görülür, görsel dünya ise bilinir. Bir görüntüyü algılamak bir biçimlendirme sürecine katılmak anlamına gelir. Bu özel bir çaba gerektiren yaratıcı bir eylemdir. Resim düzleminde görüntü deneyimi, düzenleme süreci yoluyla geliştirilmiş bir biçimdir. Bu plastik görüntü, canlı organizmanın sahip olduğu tüm özelliklere sahiptir. Resim düzleminde plastik görüntünün davranışı onu meydana getiren bireysel parçaların davranışı tarafından belirlenmez, aksine parçalar bütünün doğası tarafından belirlenir.

VISUAL WORLD AND VISUAL FIELD DETECTION, THREE-DIMENSIONAL AREA AND PAINTING AREA

ABSTRACT

Keywords:
*surface, illusion,
optic*

Our visual world we live in and understand is in constant change with different factors. These changes can be explained by two different forms of perception, perception of visual world and visual field: There are also differences between the visual field and the visual world, depending on the viewer's knowledge of depth and physical position. These are not differences that can be easily tracked. The visual field has a pictorial value. This pictorial value can be explained by optical rules. The physical basis for an image is that the objects in the three dimensions are a reflection of the two dimensions. When we compare the visual space and the visual world with this idea, the visualization from one point is that the sizes of the objects become smaller. In other respects they remain the same regardless of their size. These two conditions are also dependent on the position of the viewer as well as the attitude of the viewer. According to Gibson visual world encompasses depth shapes, the visual field encompasses the reflected shapes. The visual world is perceived while the visual field is sensed. In other words, the visual field is visible while the visual world is known. Detecting an image means joining a formatting process. This is a creative action that requires special effort. The image experience in the image plane is a form developed through the editing process. This plastic image has all the features of a living organism. The behaviour of the plastic image on the image plane is not determined by the behaviour of the individual parts that bring it together, but rather the parts are determined by the nature of the whole.

Giriş

Görsel imgelerle dolu bir kaos içerisinde yaşıyoruz. "Gün geçtikçe çeşitli yeni formların, çizgilerin, simgelerin çoğalması bu kaosu daha da artırmaktadır. Işık değerleri ile oluşmuş bu kaosta; göz retinası, kendine göre ayıklamalar yaparak algılamak istediği objelere yönelir ve böylece bir ölçüde bu kaos göz retinası sayesinde önlenmiş olur (Kara, 2006). Gözleri belirli bir şeye dikmenin onu görme anlamına gelmediği nörobilimcilerden önce sihirbazlar fark edip bu bilgiyi geliştirerek kullanmanın yollarını bulmuşlardır." Fizikçilerin optik işlem ile ilgili açıklamaları gayet açık şekilde biliniyor. Doğal çevredeki objeler ışığı emer ya da yansıtırlar. Gözlerin dış yüzeyi bu objelerin imgelerini izdüşümü olarak, beyne mesajı iletecek olan retinalara yansıtır" (Arnheim, 1954: 42). Eğer bilinç ve göz açık ise, ışık ışınları retina üzerinde görüntü oluşturma işlevine devam eder.

Görme işlemi ve Görsel Dünyanın Algılanması

İnsanın çevresindeki nesneleri görebilmesi için bir takım şartların gerçekleşmesi gereklidir. Eğer bu şartlar gerçekleşmezse insanın çevresini görebilmesi imkânsızdır. "Görme işlemi olabilmesi için öncelikle ışık olmalı, gözler açık olmalı, bir nokta üzerinde yoğunlaşmalı, her iki gözün duyarlı film tabakası en kenar noktasına kadar ışık almalı ve optik sinirler beyne sinyal göndermelidir (Kara, 2006). İnsan bu zincirleme sistemin farkında olmasa da aslında görme işleminin gerçekleşmesi süreci pek çok fiziksel ve zihinsel karmaşık işlemler sonucunda gerçekleşir. "Beynin yaklaşık üçte birinin görmeye adanmış olması şaşırtıcıdır" (Eagleman, 2013: 23).

Günlük hayatta birçok durum için görme işleminin olması gereklidir. Eğer uzaktaki nesneleri birbirinden ayırabiliyorsak, bir yere çarpmadan yürüyebiliyorsak, yazıları okuyabiliyorsak, çevremizdeki insanların yüzlerini tanımlayabiliyorsak; bütün bunları yapabilmeyenin en önemli nedeni görme işleminin gerçekleşmesidir. "İnsan görme duyusu sayesinde, renkleri uyum içerisinde kullanarak bir takım şeyler çizebilir, dizayn edebilir, etrafındaki nesneleri kendi kişiliğine uygun olarak bir araya getirip düzenleyebilir. En basitinden, çevresini gözlemleyebilmesi de bu duyusu sayesinde gerçekleşir" (Kara, 2006).

Yüzlerce yıldır objeler, insanlara nasıl görünürler? Çevremizdeki objelerin hareketlerini nasıl görebiliyoruz? Yer düzleminde objeler yerlerini nasıl alırlar ve objeleri çevresindeki diğer objelerden ayırarak nasıl görebiliyoruz? İnsanın görme yetisi ne düzeydedir? Gördüğümüz şeylerin hayal gücünü nasıl etkilediği, bunun görme ile ne ilişkisi olduğu, üç boyutlu fiziksel çevre-

nin göz retinasında yansımış halinin iki boyutlu olduğu halde kaybolan üçüncü boyutun algıya nasıl depolandığı gibi görme ile ilgili bütün bu problemlerin araştırılmasının uzun bir tarihi vardır.

"Uzamy nasıl algıladığımız problemi pek çok başka soruyu da beraberinde getirir...Örneğin, bir şeyin formunu ve şeklini nasıl görürüz? Bu kolay yanıtlanır bir soru değildir. Bu yanıtı araştıran kişi için tek bir uzmanlık alanından fazlası ile ilgilenmek gerekir." (Gibson, 1950: 2). Görüntünün anlamlandırılma sürecinde göz beyne sadece işlenmemiş duyuşal materyali verir, oysa algı işlenmiş bir veridir. Bu da algı sürecini, kişiye özgü olması nedeniyle de psikolojinin bir konusu haline getirir.

"Görsel algı, görsel dünyanın küçük bir parçasına ya da şu anda görülen tüm nesnelerin konumlandıkları uzamın görsel çerçevesine gönderme yapabilir. Bu algısal inceleme sonucunda ortaya çıkan dünya doğrudan verili değildir. Bu dünyanın kimi veçheleri hızla, kimileri ise yavaş inşa edilir; ama hepsi de, sürekli teyit edilmeye, yeniden değerlendirilmeye, değiştirilmeye, tamamlanmaya, düzeltilmeye ve anlayışın derinleştirilmesine tabi olacaktır" (Arnheim, 1954: 29).

Görsel dünyayı nasıl algıladığımız problemi iki bölümde değerlendirilebilir. İlki gerçek ya da uzaysal dünyanın algılanması, ikincisi ise bizim alışkın olduğumuz ya da tanıdığımız objelerle çevrili sıradan dünyanın algılanmasıdır. İlki renklerin, tekstürlerin, düzlemlerin, kenarların, eğrilerin, şekillerin ve iç boşlukların dünyasıdır. İkincisi ise daha tanıdık olan objelerin, yerlerin, insanların, sembollerin, alfabetik sembollerin dünyasıdır. Bu ikincisi o anda bizi çevreleyen yaptığımız işe, bulunduğumuz yere göre değişen kendi dünyamızdır. İlki ise deneyimlerimiz için az çok sürekliliği olan arka plandır ve arka plan konumumuzu ve hareket etmemizi destekler.

Çevremizdeki objeler arka planlarıyla var olurlar. Görsel anlatım elemanları ancak optik bir arka plan ile var olurlar ve bu alanda hareket ederler. Bu alandaki elemanlar tek tek değil, arka planlarıyla göz retinasına yansırırlar. Optik alandaki elemanlar birbirlerinden ayrı izole edilmiş varlıklar olarak değil de birbirleriyle, arka planla olan ilişkileriyle algılanırlar.

Çevremizdeki objelerin yüzeyleri, renkleri ve tonları da arka plandaki veya en yakınındaki yüzeyin durumuna bağlıdır. Bir rengin şiddeti, yoğunluğu yakınındaki yüzeylerin tonları yardımıyla arttırılabileceği gibi azaltılabilir de. Aynı şey doku nitelikleri ve şekillerin büyüklüğü, küçüklüğü içinde geçerlidir. Hafif çarpık olan bir şekil, geometrik açıdan mükemmel durumdaki karelerin değer hükümlerine

göre son derece çarpık gibi görünür, oysa aynı şekil aşırı derece çarpık birimlerle kıyaslandığında tamamen kusursuzmuş gibi gözükür.

Bu nedenle optik alanda ne mutlak bir renk, parlaklık, doymuşluk niteliği ne de mutlak bir büyüklük, uzunluk ve şekil ölçümü olabilir. Çünkü her görsel birim sadece kendisine ait olan görünüş tarzını optik çevresiyle dinamik bir karşılıklı ilişki halindeyken kazanır. Burada önemli bir nokta daha bulunuyor. "Renk tonunun, doymuşluğunun alt ve üst sınırları ile geometrik ölçüm cetveli, resim yüzeyi üzerinde, kişinin gözle gördüğü çevrede olduğundan çok daha dardır ve kişi ancak optik farklılıkların göreceliğini yaratıcı bir şekilde kullanarak yüzey üzerinde, gözle görülebilen dünyanın canlılığına ayak uyduran optik bir görüntü yaratabilir" (Kara, 2006).

Görüş alanının kesin sınırları olmadığı için bir manzara, caddedeki insanlar ya da herhangi bir nesneye bakan kişi, bulunduğu uzaysal pozisyona dayanarak, gördüğü şeyler hakkında sadece uzaysal bir yorum yapabilir. Kişi gördüğü şeylerin pozisyonunu, yönünü ve mesafesini, bu şeylerle kendisi arasında bağlantı kurarak değerlendirebilir. Kişi, kendi vücudunun merkez olduğu ve boşluktaki ana yönlerle tanımladığı tek bir fiziksel sistem içinde yukarı, aşağı, sola, sağa, ileri, geri ölçüm ve düzenleme yapar. Ben-merkezli yatay ve dikey eksen gözükmeyen arka plandır ve optik farklılıklar bu arka plana karşı yorumlanır.

Görsel Alan ve Görsel Dünyanın Algılanması

Yaşadığımız kapalı bir mekânda bildiğimiz objelerin boyutlarını, bize olan uzaklıklarını tespit etmeye çalışırız. Bu mekânda var olan her obje birbirleriyle ilişki içerisinde. Bulduğumuz mekândan dışarı baktığımızda ağaçlar, binalar vs. görürüz. İşte bunu görsel dünya olarak tanımlayabiliriz. Bu daha önce gördüğümüz, tanıdığımız sıradan günlük yaşantımızın dünyasıdır. Buradaki bütün cisimleri durağanlığıyla, katılığıyla, hareketleriyle ve konumlarıyla görürüz.

"Eğer gözlerimizi objelerin kimliklerine aldırma- dan tek bir noktaya bir perspektif çizer gibi bakar ve bütünü algılamaya çalışırsak görülen bu bütün görsel alandır. Görsel dünyayı görmek için bir çaba harcamamıza rağmen görsel alan özel bir çaba gerektirir. Çünkü görsel alan görsel dünya kadar tanıdık değildir. Görsel alanda objeler konturlanmış renk alanları gibi gözüktüğü halde görsel dünya tanıdık objelerle doludur" (Kara, 2006).

Görsel alan ve görsel dünya, görmek diye bildiğimiz karmaşık işlemin birbirleriyle alakalı birer parçasıdır. İkisi de bakan gözün ışıqla olan ilişkisine dayanır.

Aynı zamanda ikisinin de arasındaki fark küçümsenmeyecek kadar büyüktür.

"Görsel alan ve görsel dünya arasında derinliğe bağlı farklılıklar kolaylıkla izlenebilecek farklılıklar değildir. Görsel alanının resimsel bir değeri vardır. Bu resimsel değer optik kurallar ile açıklanabilir. Bir resim hakkındaki fiziksel esas, üç boyuttaki objelerin iki boyutlu yansıtılmış bir karakter olmasıdır. Bu düşünceyle görsel alan ve görsel dünya karşılaştırıldığında farklı tanımlamalara varılır (Kara, 2006).

Görsellik kelimesi bir açıdan bakıldığında nesnelerin büyüklüklerinin, mesafe bizden uzaklaştıkça küçülmesidir. Diğer açıdan büyüklükleri ne olursa olsun aynı kalmasıdır. Bu iki durum izleyicinin pozisyonuna bağlı olarak olduğu gibi izleyicinin tavrına da bağlıdır. Ancak, büyüklüğün aynı kalması doğal şartlar altında görsel dünya ile değişmez, aynı sonuç objelerin şekilleri için de geçerlidir. Şeklin bilinen iki anlamı vardır; birinci anlamı üç boyuttaki objelerin yüzeyde tanımlanabilmesi için yansıtılmış şekli, daha alışla gelmiş anlamı ise objenin hangi açıdan bakılırsa bakılsın değişmeyen şekli, yani derinlik şeklidir. Görsel dünya derinlik şekillerini içine alırken görsel alan yansıtılmış şekilleri içine alır. Bir objeye bir noktadan bakışımızı değiştirmeden odaklaştırsak şeklinin değişmediğini görürüz. Eğer, bakışımızı değiştirip ikinci bir açıdan odaklaştırsak objenin şeklinin bir önceki bakışımıza göre değiştiğini görürüz. Farklı bakış açılarına göre şekli değişmeyen tek obje tam küredir.

Görsel dünyada gözlerimiz çevremizi tararken il- gimiz objelerin üzerinde toplanır. Bunlar bizim il- gimizi uyandıran ve davranışlarımızı etkileyen elementlerdir. Oysa bu objelerin arasındaki boşluklara ilgi göstermeyiz, hatta boşlukların ve arka planın bazen farkında bile olmayız. Ancak, görsel alana biraz ilgi gösterirsek bu iç boşlukların objeleri gösteren alanlar kadar bütünün parçaları olduğunu görürüz. Yansıyan alanda arka planın objelerden hiçbir farkı yoktur. Dünyayı izlerken kendimizi biraz zorlarsak objelere benzer olarak iç boşlukların da düzensiz yamalardan oluşan birer renk alanlarından oluştuğunu görürüz. Gestalt psikologlarına göre, il- gimizi uyandıran elementler, gruplar halinde örgüt- lendikleri zaman anlam kazanırlar. "Bütün, parçaların toplamından daha büyüktür" (Çelen, 2010: 152). Gestalt kuramını tanımlayan bu cümle, görsel uyaranların da- ğınık olduğu zaman yeteri kadar iyi algılanmadığını, organize olmuş uyaranların ise daha çabuk algılandığını işaret eder. Doğal görsel çevre arka plana, figürlere ve düzgün şekillere bölünmemiştir. Pek çoğunda görü- len alanın figür mü, arka plan mı olduğu belli değildir, bunlar birbirine yakındır. Bir obje kendisine yakın olan başka bir objeye arka plan olabilir. Daha büyük bir obje

de iki objenin arka planı olabilir. Objelerin en büyüğü şüphesiz ki yer düzlemidir.

Birbirleriyle ilişki içinde olan arka plan fenomeninin görsel alan ve görsel dünya ile ilişkisine bakacak olursak bir objenin yüzeyi önüne gelen, diğer objenin yüzeyi tarafından azaltılır. Yani, baş ve gövde odaklanmış olduğu durumda görsel alanda bir yüzey diğer yüzeyin bütünlüğünü bozacak şekilde örter. Görsel dünyaya baktığımızda bir obje diğer bir objenin önündedir. Bu durumda objelerin konturlarındaki değişiklikler derinlik yanılgısını da değiştirir. Bitişik veya birbiri üzerine gelen yüzeyler arasında geçiş basamakları vardır. Şurası bir gerçektir ki, geometrik formlar gibi şekiller de bazı faktörlerin etkisi ile üst üste gelmiş gözükürler.

“Bir resim yaparken, eğer bir obje diğerini örtüyorsa bize yakın olan objenin diğer objeyi örttüğünü anlarız. Gerçekte birbirlerinden ayrı boyutta olan objelerden biri daha küçük diğeri daha büyükse resimde küçük olanın daha uzakta, büyük olanın daha yakında olduğunu algılarız. Birbirine paralel gibi gözükken çizgiler eğer bir noktada birleşiyorsa ve diğer noktada da ayrılıyorsa birleştikleri noktanın bizden uzak, ayrık oldukları noktaların da bize daha yakın olduğunu düşünürüz” (Kara, 2006).

İki figürün belirli bir boşlukla yan yana gelmesi bizde birbirine paralel ve figürlerin birinin diğerine göre daha önde olduğunu algılatır. Eğer bu iki figürden birisi diğerinin üzerine gelip bir kısmını örterse bir bütünlük sağlanmış olur. İşte bu bütünlük bu iki figürün paralellliğini ve derinliğini daha da şiddetli algılamamıza neden olur.

Görsel alan hiçbir zaman boş bir yüzey gibi dümdüz, tamamıyla derinliksiz değildir. Görsel alan görsel dünyanın sahip olduğu değerlerin azaltılmış haline sahiptir. Görsel dünyanın derinliği eni ve boyu kadar görülebilir. Bu derinliği ancak tek gözümüzü kapatarak azaltabiliriz, bu azaltmayı odaklanmış olduğumuz noktadan çok görsel alanın sınırlarına gözü kaydırarak daha da çoğaltabiliriz. Eğer bacaklarımızın arasından eğilip baş aşağı bakacak olursak ve de süreyi uzatırsak derinliğin iyice azaldığını görebiliriz.

“Görsel dünyanın sınırsızlığına rağmen görsel alanın sınırları vardır. Ancak bu sınırlar bir fotoğrafın sınırları kadar belirgin değildir. Çoğu zaman görsel alanın bu sınırlarını fark edemeyiz. Görsel alan bir noktada gözümüzü odakladığımız alandır ve açılarla sınırlıdır. Bu açılar sol, sağ, aşağı ve yukarıda vardır. Ancak açılar aşağı ve yukarıda daha da daralmıştır. Açılar ölçüldüğünde yatay (sağ ve sol) da 180 derece, dikey (yukarı ve aşağı) da 150 derece ile sınırlı oldukları görülür. Görsel alanın sınırlarına doğru görüşümüz zayıfladığı için de görüntü bu alanlarda zayıftır. Buna göre görsel alanın

oval şeklinde olduğu söylenebilir. Eğer bir gözümüzü kapatarsak kapattığımız tarafta 1/3 oranında görüşün daraldığı görülür. Kapalı göz tarafındaki sınırda burunun şekliyle sınırlıdır. Bu sınırlamalar sıradan algıda değil özel çaba gösterilerek elde edilen algıda olur. Ancak böyle bir çaba sonucunda iki algı türü arasındaki farkı ayırmsayabiliriz (Kara, 2006).

Görsel dünya görsel alan gibi oval bir biçimde sınırlandırılmaz. Görsel dünyaya baktığımızda devamlılığı vardır. Yani nesnelere baktıkça devamı gelir, hiç bir şekilde sınırlandırılmaz. Gestalt teoremi kurucularından Kurt Koffka (1935) “Kişi, gözlerinin önündeki dünya gibi, başının arkasında kalan dünyanın da farkındadır” demiştir. Buna göre dünya insanın çevresini 360 derece sarar. Bu demektir ki arkamızdaki boşluğu da içine alır. İşte bu görsel dünyadır ve sıradan izlenimin bir parçasıdır. Görsel alan ise görsel dünyanın 360 derece sarmasına karşın 180 derece ile sınırlıdır. İnsan dünyayı deneyelleştirirken kendisini görsel alanı denetlerken bulur. Sonuç olarak şu söylenebilir: Görsel dünyanın sınırları yoktur, sıradan bir izlenimin parçasıdır ve manzara karakteri taşır. Oysa görsel alan böyle bir özelliğe sahip değildir.

Yapıların birbirine eşit uzaklıktaki kenarlarının bizden uzaklaştıkça birbirine yaklaştığı görülür. Bir otoban ya da tren yoluna baktığımızda bu etki oldukça güçlüdür. Oysa bir oda ya da binanın içine baktığımızda etki daha az belirgindir, hatta fark edilmeyecek kadardır. Tren raylarının görünüşleri hakkında izleyicide iki farklı algı türü oluşabilir. Birisi tren raylarının ufka yaklaştıkça birbirine yaklaştıklarını söylerken, başka bir izleyici de görünür olarak rayların birbirine uzaklığının eşit olmasından dolayı kesinlikle birbirine yaklaşmadığını söyleyebilir. Bu iki durumda iki izleyicinin görüşleri de kendilerine göre açık ve nettir. Fakat birbirlerine karşıt görüşlerdir. Buna göre her izleyicinin kendi görsel dünyasını yarattığını söyleyebiliriz. Bu iki izleyici kendi görseelliği içinde haklıdır; ancak görmek fiilini farklı iki anlamda kullanmışlardır. Başka bir deneyde de önümüzdeki bir dosya kâğıdının sağ ve sol kenarına bakarak bu iki kenarın bizden uzaklaştıkça birbirine yaklaştıklarını fark edemeyebiliriz. Bir gözümüzü kapatıp tekrar deneyelim. Eğer, perspektif bir görüş açısına sahip bir eğitim almamışsak kenarlar paralel gözükür (Kepes, 1949A: 20).

Sonuç, görsel alan yansıtılmış bir yüzeydir. Bu tip yanılsmada paralel çizgiler sonsuzda değil göz seviyesinde birleşir. Euclid de paralel çizgilerin hiçbir zaman birleşmediği konusunda kendi bakış açısından haklıdır. Euclid’in oranları görsel dünya için geçerlidir. Tren raylarının hiç bir zaman birleşmediğini söyleyen izleyici de Euclid bakış açısına sahiptir, perspektif bakış açısına

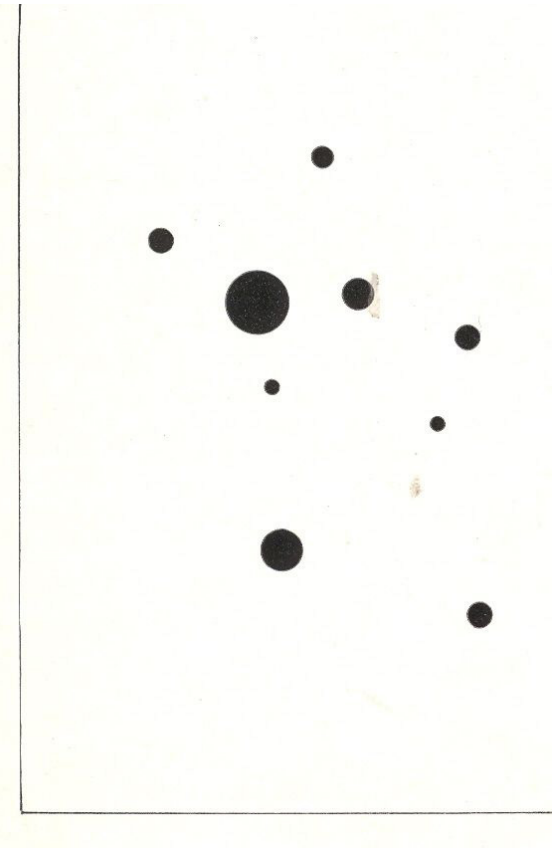
sahip değildir. Rayları bir ressam gibi değil bir makinist gibi görmüştür.

Resim Alanı

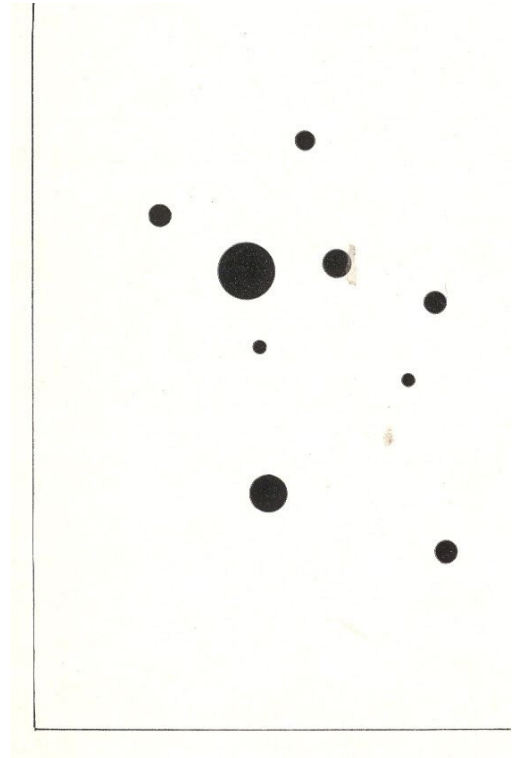
Resim düzleminin sınırları ve bu yüzeyin iki boyutuyla kısıtlanmıştır. Resim düzleminin dörtkenarı genellikle boşluğun ana yönlerini üstlenir, yüzey üzerindeki ayrı ayrı her optik birim de uzaysal değerlendirmesini, pozisyonunu, yönünü ve mesafesini, yeni oluşturulan dünyanın yatay ve dikey eksenleri olarak değerlendirilen kenarlarla olan ilişkisi sayesinde elde eder. "İki boyutlu resim düzlemi uzaysal alanın merkezi varsayılır ve her optik birim ona yaklaşıyor veya ondan uzaklaşıyor gibi görünür. Resim yüzeyi üzerindeki bir noktanın, bir çizginin veya bir şeklin uzaysal nitelikler taşıdığı varsayılır. Eğer kişi yüzey üzerinde şuraya ya da buraya bir nokta veya çizgi koyarsa, resim kenarıyla bağlantılı olarak ayrı ayrı optik birimlerin pozisyonu, farklı uzaysal anlamları dinamik bir hareket biçimi halinde birbirine bağlayacaktır. Elemanlar resim düzlemindeki pozisyonlarına bağlı olarak sola, sağa, yukarı, aşağı hareket ediyormuş, uzaklaşıyormuş veya yaklaşıyormuş gibi görünür. Optik birimler uzaysal bir dünya sayılan yüzeyin yorumunu yaratır, güçleri ve yönleri vardır, uzaysal kuvvetler haline gelirler (Kara, 2006).

Resim 1. Resim düzleminin pozisyonu ile üzerinde yer alan biçimin pozisyonunun birbirleriyle olan ilişkilerine bağlı olarak farklı algılanmaları (Kepes, 1949: 20).

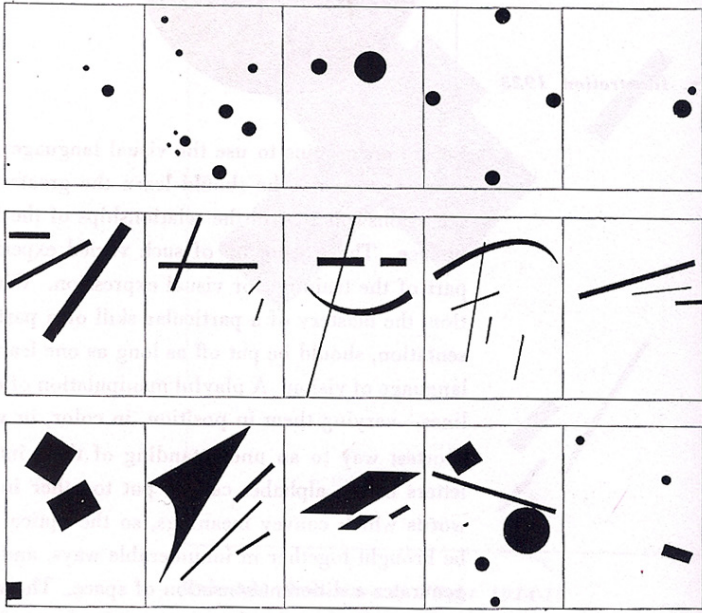

Resim 2. Wassily Kandinsky, 9 Points in Ascendance 1918

Resim 3. Kazimir Malevich, Süprematist Elemanların Kompozisyonu, 1927. Kunstmuseum Basel,

Kopfermandan alınan diyagramda, resim yüzeyinin sınırlarını ifade eden dikdörtgen bir dış çerçeve içindeki siyah karelerin, farklı durumlar verilmiş aynı form içindeki durumlarını gösteriyor. Siyah küçük kare boşluk içinde ana yönler esas alınarak yerleştirildiğinde bir kare olarak görünüyor, bunun bir nedeni resim yüzeyinin kenarlarına paralel şekilde yerleştirilmiş olması, diğer nedeni de bu imgenin gerçek metin sayfasının dikey ve yataylarına paralel yerleştirildiği en dış çerçeve ile olan ilişkisi. Sonuç olarak bu onun üzerinde görüldüğü yer düzlemi ile olan ilişkisine bağlı. Zeminin yatay ve dikeylerinin en asal dayanak noktası olduğu göz önüne alındığında kare içinde bulunduğu resim yüzeyine diyagonal yerleştirildiğinde sabitliğini kaybettiği gibi aynı zamanda bir yeni düzenleme halini alıyor. Bu durumda bir kare olarak değil de baklava olarak görünüyor. Bu diyagramlardaki çalışma gösteriyor ki elemanın resim düzleminin sınırları ile olan ilişkisi uzaysal ifadesini oluşturuyor. Bir durumda statik ve boşlukta asılı dururken diğerinde statik fakat güçlü bir dirençle- neredeyse nesnel bir katılıkta duruyor; üçüncü durumda şekil değişime uğradığı gibi durağan katılığından da kayba uğruyor; en sonuncuda, potansiyel bir harekete işaret ettiği gibi bir kare ya da bir baklava şekli arasında gidip gelen bir dalgalanma yaratıyor (Kepes, 1949A: 20).

Resim 4. Farklı karakterde biçimlerin yüzey üzerinde oluşturduğu deneyimleri (Kepes, 1949:24B)

Sonuç

Kişi, somut bir mesaj iletmesi için görsel dili kullanmaya başlamadan önce resim yüzeyi üzerinde faaliyet gösteren kuvvetlerin ilişkisinde doğal olarak var olan uzaysal duyumların mümkün olan her çeşidini öğrenmelidir. Nasıl ki alfabenin harfleri, anlam taşıyan sözcükler oluşturmak için sınırsız şekilde bir araya getirilebiliyorsa, optik ölçümler ve niteliklerde sınırsız şekilde bir araya getirilebilir ve tek tek her ilişki farklı bir boşluk hissi yaratır. Elde edilecek çeşitleme sonsuzdur.

“Bir renk lekesi farklı boşluk deneyimleri yaratır, bu farklılık lekenin, resim düzleminin tam ortasında mı yoksa sola veya sağa mı ya da yukarı veya aşağı mı yerleştirildiğine bağlıdır. Tek tek her ilişki kendine özgü bir uzaysal his ortaya çıkarır. Resim kenarıyla yatay, dikey ya da çapraz ilişkide bulunan düz ve eğri çizgiler, yüzeyi farklı bir şekilde yönlendirmesi ve keşfetmesi için gözü zorlar ve böylece başka bir uzaysal duyum çeşidi ortaya çıkarırlar. Resim yüzeyi üzerinde çeşitli şekiller oluşturarak daha da zengin uzaysal ifade yaratılabilir. Bunların tonları, renkleri, dokuları ve pozisyonları daha yoğun ve çeşitli uzaysal deneyimlere imkân verir (Kara, 2006).

Bir insan yalnızca gövdesinden ibaret değildir; çevresini değiştirecek hareketleri de içerir. Manyetize edilmiş bir çelik çubuk, sahip olduğu kütleden daha fazlasını ifade eder; çubuğun maddesi, şekli ve ağırlığı ne kadar kendisine aitse sahip olduğu elektrik alanı da o kadar kendisine aittir. Resim yüzeyi canlı bir uzaysal dünya halini alır, bu yalnızca uzaysal kuvvetlerin yüzey üzerinde faaliyet göstermesi, hareket etmeleri, düşmeleri, dolaşmaları anlamına gelmez, aynı zamanda bunca hareket arasında alanın kendisinin de hareket yüklü olduğu anlamına gelir. Asıl görsel öğeler bu alanın sadece odak noktalarıdır, onlar yoğunlaştırılmış enerjidir. Renk, rengin açıklığı ya da koyuluğu, doku, nokta, çizgi ve bölge değişik miktarlarda enerji yayar, böylece her eleman ya da nitelik resim yüzeyinin farklı bir dairesel bölgesini sarabilir. Bu alanlar her yöne doğru yayılabilir ve her alanın kendine özgü bir biçimi vardır.

KAYNAKLAR

ARNHEIM, Rudolf, "Art and Visual Perception-A Psikology of the Creative Eye", University of California Press, London, 1954

ARNHEIM, Rudolf, "Görsel Düşünme", Metis Yayınları, 2004

ÇELEN, H. Nermin, "Öğrenme Psikolojisi", İmge Kitapevi Yayınları, Ankara, 2010

EAGLEMAN, David, Incognito "Beynin Gizli Hayatı", Domingo Yayıncılık, İstanbul, 2013

GIBSON, James Jeromi, "The perception of The Visual World", Houghton Mifflin Company, Boston, 1950

KEPES, Gyorgy, "Language of Vision", Dover Publications, New York, 1949A

KEPES, Gyorgy, The Visual Arts Today, 1994, Chicago, 1949B

Görsel 1-

Kepes, Gyorgy, "Language of Vision", Dover Publications, New York, 1949

Görsel 2-

<https://tr.pinterest.com/pin/538602436655814502/> (Erişim Tarihi: 03 Şubat 2018)

Görsel 3-

<http://kultur-online.net/?q=node/26631> Erişim Tarihi: (03 Şubat 2018)

Görsel 4-

Kepes, Gyorgy, "Language of Vision", Dover Publications, New York, 1949